

PAZIŅOJUMS PRESEI
2023.gada 18.decembris

LABKLĀJĪBAS POLITIKA IR BŪTISKA KLIMATA PĀRMAIŅU MAZINĀŠANĀ

Gan klimata pārmaiņu sekas, gan cēloņi ir cieši saistīti ar nevienlīdzību. Lielāko daļu oglekļa emisiju rada turīgāko valstu un turīgāko iedzīvotāju patēriņš, kamēr klimata pārmaiņu negatīvajām sekām visvairāk pakļauti ir tieši mazturīgākie iedzīvotāji. Pārāk bieži klimata politika netiek izprasta plašākā sociālā kontekstā, bet labklājības politika netiek uzskatīta par būtisku klimata pārmaiņu mazināšanai. Latvijā īstenotā starptautiskā pētniecības un inovācijas programmas Apvārsnis 2020 projektā tiek pētīts, kā nodarbinātības un garantēto pamatpakalpojumu politika varētu mazināt emisijas arī Latvijā.

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 101003880.

Lai sasniegtu Parīzes nolīgumā izvirzīto mērķi ierobežot klimata pārmaiņas vismaz līdz 1,5° C, ir ievērojami jāsamazina oglekļa emisijas. Eiropas Savienībā tas nozīmē, ka katrā tās dalībvalstī līdz 2030. gadam ir jāsamazina mājsaimniecību oglekļa dioksīda emisijas, salīdzinot ar 2015. gadu, par gandrīz 70 %, bet līdz 2050. gadam - par vairāk nekā 90 %. Pašreiz Eiropā un citur pasaulē notiek aktīva investēšana klimatneitrālās tehnoloģijās un ekonomikas transformācijā, bet bieži vien tiek aizmirsta nodarbinātības, nodokļu un sabiedrisko pakalpojumu politika. Kā norāda Hot or Cool institūta programmas "Ilgtspējīgs dzīvesveids" vadītājs Luka Kočieme: "Vienīgā dzīvotspējīgā pieeja atlikušā globālā oglekļa budžeta sadalei ir taisnīguma un vienlīdzības pieeja, lai nākotnē nodrošinātu labklājību visiem. Labi izstrādāta labklājības politika ir būtiska, lai sasniegtu klimata mērķus, vienlaikus ierobežojot sociālo spriedzi."

ES pētniecības un inovācijas programmas Apvārsnis 2020 projektā "1,5°C dzīvesveids ES" Delfu metodes procesā, analizējot pētījumus un Vācijas, Ungārijas, Latvijas, Spānijas un Zviedrijas ekspertu viedokļus, tika analizētas sešas nodarbinātības un valsts pakalpojumu iniciatīvas, kas var vienlaicīgi mazināt arī oglekļa emisijas:

- Darba laika samazināšana
- Darba garantija
- Ienākumu griesti
- Garantētie pamatpakalpojumi
- Energoneefektīvāko ēku renovācijas programma
- Bezmaksas sabiedriskais transports

Ekspertu diskusijās katrai no iniciatīvām tika identificēti gan plusi, gan mīnusi, radot nepieciešamību tās kombinēt ar citu regulējumu un atbalstu, lai nevienlīdzība vai pārlieks patēriņš to rezultātā nepalielinātos. Helmholca Potsdamas pētniecības institūta (RIFS) un Minsteres Universitātes direktore, profesore Dorisa Fuksa izceļ divas no iniciatīvām: "Darba laika samazināšana un garantētie pamatpakalpojumi ir reāls potenciāls, lai vienlaikus uzlabotu sociālo taisnīgumu un klimata nākotni, kas ir steidzami nepieciešama sociālās polarizācijas un ekoloģiskās krīzes laikā."

Darba laika samazināšana ir potenciāls instruments bezdarba mazināšanai un sociālās labklājības paaugstināšanai. Ir pētījumi, kas apliecina, ka darba laika samazināšanas iniciatīvai ir pozitīva ietekme uz vidi, virzoties no motivācijas "strādāt, lai nopelnītu un patērētu" uz "strādāt, lai pilnveidotu personīgo un kopienas labklājību un vides ilgtspēju". Svarīgi ir arī tas, ka darba laika samazināšana varētu būt efektīva, veidojot līdzsvaru starp darbu un privāto dzīvi un rast laiku personīgajai pilnveidei, rūpēm par ģimeni vai brīvprātīgajam darbam. Turklāt, kopā ar citām rīcībpolitikām tas varētu mazināt arī vajadzību pēc augstiem ienākumiem un ar to saistīto augstu emisiju preču pārtēriņa pārtikas, apģērba, pārvietošanās, mājokļa un brīvā laika pavadīšanas jomās.

Garantētie pamatpakalpojumi ir iniciatīva, kas var palīdzēt nodrošināt visu iedzīvotāju pamatvajadzības, vienlaikus uzlabojot patēriņa un apgādes sistēmu efektivitāti. Pašlaik pamatpakalpojumi, piemēram, pārtika, mājoklis un veselības aprūpe, ir nevienmērīgi sadalīti, un atsevišķām iedzīvotāju grupām tie nav pietiekami pieejami. Garantēto

pamatpakalpojumu pieeja nosaka, ka valsts iestādes bez maksas, bet ar paaugstinātiem nodokļiem, visiem nodrošina pietiekamu piekļuvi šiem pakalpojumiem. Svarīgi ir tas, ka kolektīvās pakalpojumu sniegšanas formas, kas parasti ir saistītas ar garantētajiem pamatpakalpojumiem, var būtiski mazināt ietekmi uz vidi. Piemēram, nodrošinot bezmaksas sabiedrisko transportu, var samazināties oglekļa emisijas, jo samazinās privāto automašīnu izmantošana. Līdzīgi, palielinot energoefektīvu publisko mājokļu pieejamību, samazināsies oglekļa dioksīda emisijas individuālajiem lietotājiem un sabiedrībai kopumā.

Taču jāņem vērā, ka šīs rīcībpolitikas - darba laika samazināšana un garantētie pamatpakalpojumi - vienas pašas nespēj nodrošināt nepieciešamās izmaiņas, bet ir jāskata kontekstā ar plašāku sociālo-klimata politiku. Kā saka biedrības “Zaļā brīvība” priekšsēdētājs Jānis Brizga: “Īstenojot 1,5 dzīvesveidu, vienlaicīgi ir jārisina klimata nevienlīdzības problēma, un, lai efektīvi mazinātu klimata pārmaiņu ietekmi, ir jāintegrē klimata un labklājības politika. ES projektā “1,5° C dzīvesveids ES” uzsvaram, ka tādas būtiskas labklājības politikas jomas kā darba laika samazināšana un garantētie pamatpakalpojumi ir spēcīgi instrumenti, kas ne tikai veicina sociālo iekļaušanu, bet arī būtiski mazina emisijas. Tie var veiksmīgi palīdzēt sabiedrības labklājību vienmērīgi saskaņot ar rīcību klimata jomā.”

Vairāk informācijas par sešām nodarbinātības un valsts pakalpojumu rīcībpolitikas iniciatīvām, kas var mazināt klimata ietekmi, var lasīt te: <https://www.zalabriviba.lv/wp-content/uploads/labklajibas-iniciativas-delfi.pdf>

Politikas vadlīniju “Labklājības sistēmu izstrāde 1,5° C nākotnei” pilnu tekstu var lasīt te: https://www.zalabriviba.lv/wp-content/uploads/latvia-designing-welfare-systems-for-a-1.5%C2%B0-future_policy-brief.pdf

KONTAKTINFORMĀCIJA

Labklājības un klimata Delfu metodes domnīcu koordinators: Jānis Brizga, biedrības “Zaļā brīvība” valdes priekšsēdētājs: janis@zalabriviba.lv, mob.nr. +371 29118112

Projekta vadītāja: Prof. Dorisa Fuksa (Doris Fuchs), projekta “1,5° C dzīvesveids ES: klimatu saudzējoša dzīvesveida aktualizēšanas un ieviešanas rīcībpolitika un rīki” vadītāja, Ilgtspējības pētniecības institūts – Potsdamas Helmholca centrs (RIFS) un Minsteres Universitāte: doris.fuchs@rifs-potsdam.de, telefona nr. +49 17652231089

Politikas vadlīniju paziņojuma koodinators: Luka Kočieme (Luca Coscieme), Hot or Cool institūta programmas “Ilgtspējīgs dzīvesveids” vadītājs: l.coscieme@hotorcool.org, telefona nr. +49 1521 8950660

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 101003880.